

તુવેરની ખેતી પધ્ધતિ

જમીનની પસંદગી

સારી નિતારશક્તિવાળી ગોરાળું, બેસર કે મધ્યમ કાળી જમીન વધુ માફક આવે.

ખાસ નોંધ : વધુ પડતી નબળી જમીન (જેમાં સૂક્ષ્મ તત્વો વધારે પડતી ઉણપ હોય) તેમજ એ જમીનમાં એવા અન્ય પાકનું વાવેતર કરતાં હોય જેમાં અવારનવાર સુકારાનો પ્રશ્ન રહેતો હોય ત્યાં વાવેતર ટાળવું. તેમજ પાણી ભરાવણો પ્રશ્ન રહેતો હોય તેવી જમીનમાં તુવેરનું વાવેતર ના કરવું જોઈએ.

જમીનની તૈયારી

તુવેરના છોડના મૂળ જમીનમાં ઊંડે સુધી જતાં હોવાથી આ પાકને સારી ખેડ કરવાથી ફાયદો છે. ઊંડી ખેડ કરી બે વાર કરબ ચલાવી, સમાર મારી જમીન સમતલ કરવી. જમીન તૈયાર કરતી વખતે હેક્ટર દીઠ 8 થી 10 ટન સારું કોહવાયેલું ખાતર નાખવું.

રાસાયણિક ખાતર

વાવેતર લાયક જમીન તૈયાર કર્યા પછી હેક્ટરે 25 કિલો નાઈટ્રોજન અને 50 કિલો ફોસ્ફરસ આપવાની ભલામણ કરવામાં આવે છે. બીજની નીચે ખાતર પડે તે રીતે બીજ વાવતાં પહેલાં ખાતર ઓરીને આપવું. આ ઉપરાંત હેક્ટરે 20 કિલો સલ્ફર આપવાથી ઉત્પાદન અને દાણાની ગુણવત્તામાં સુધારો થાય છે.

ભલામણ કરેલ જાતો

ફૂલે પુષ્પા (ફૂલે 144), ફૂલે રૂબી (ફૂલે 122), ફૂલે ગુલાબ (ફૂલે 177), ફૂલે લીલી (ફૂલે 133), ફૂલે પુષ્પા-II, ફૂલે રૂબી (ફૂલે 166), જી. ટી. 108, જી. ટી. 109, જી. ટી. 110, જી. ટી. 111, જી. જે. પી.-1, બી. ડી. એન.-2, પુસા અરહર-16

બીજ માવજત

ફૂગનાશક દવાનો પટ : રોગોથી પાકને બચાવ તથા એકમ વિસ્તારમાં છોડની પૂરતી સંખ્યા જળવાઈ રહે તે માટે બીજને વાવતા પહેલા નીચે આપેલ દવાઓમાંથી ગમે તે એક દવાનો પટ આપવો.

1. કાર્બોક્સિન 37.5% + થાઈરમ 37.5% DS - 3 ગ્રામ/કિલો
2. પેનફ્લૂફેન 154 13.28% + ટ્રાઇફ્લોક્સિસ્ટ્રોબિન 154 13.28% FS - 1-2 મિલી/કિલો
3. ફ્લક્સાપાયરોક્સાસ 333 g/L FS - 1-2 મિલી/કિલો
4. પાયરાક્લોસ્ટ્રોબિન 50 g/l (w/v) + થાયોફેનેટ મિથાઇલ 450 g/l FS - 2 મિલી/કિલો
5. ડાઇફેનોકોનેઝોલ - 2-3 ગ્રામ/કિલો

વાવેતર સમય, બીજદર અને વાવેતર અંતર

વહેલુ વાવેતર (એકલું અથવા આંતરપાક તરીકે વાવેતર) :

વાવેતર સમય : 15 જૂન થી ઓગસ્ટ

વાવેતર અંતર : 60 થી 80 ઇંચ/ 5 થી 6.5 ફૂટ

બીજદર : 5 થી 7.5 કિલો/હેક્ટર

મોડુ (પાછોતરું વાવેતર) :

વાવેતર સમય : ઓગસ્ટના છેલ્લા અઠવાડિયાથી ઓક્ટોબરનું

પહેલું અઠવાડિયું

વાવેતર અંતર : 18 થી 30 ઇંચ/1.5 થી 2.5 ફૂટ

બીજદર :

ક્યારામાં બે હાર: 10 થી 12 કિલો/હેક્ટર

ક્યારામાં ત્રણ હાર: 15 થી 18 કિલો/હેક્ટર

ક્યારામાં ચાર હાર: 19 થી 25 કિલો/હેક્ટર

જો આંતરપાક તરીકે સોયાબીન કે મગફળીનું વાવેતર કરવાના હોય તો,

a) મગફળી સાથે તુવેરનું આંતરપાક તરીકે વાવેતર

- ❖ હરોળ મૂકીને વાવેતરમાં 30 થી 45 દિવસની મગફળી થાય ત્યારે વાવેતર કરવું.
- ❖ ક્યારા પધ્ધતિમાં જો મગફળીનું વાવેતર થયેલ હોય તો, પાળા ઉપર 30-60 દિવસ બાદ સોંપીને વાવેતર થય શકે.

b) સોયાબીન સાથે તુવેરનું આંતરપાક તરીકે વાવેતર

- ❖ હરોળ મૂકીને વાવેતરમાં સોયાબીન સાથે જ અથવા તો સોયાબીન વાવ્યાના દસ દિવસની અંદર વાવેતર કરવું
- ❖ ક્યારા પધ્ધતિમાં જો સોયાબીનનું વાવેતર થયેલ હોય તો, તુવેરનું પાળા ઉપર 20 દિવસની અંદર વાવેતર કરી દેવું.

પિયત

ચોમાસુ પાકને વરસાદની ઋતુ પૂર્ણ થયા બાદ જરૂરીયાત મુજબ પાણી આપવું જેથી ઉત્પાદન સાફ મળે. ફુલ અને શીંગો અવસ્થાએ ભેજની ખેંચ ન પડે તેની ખાસ કાળજી રાખવી.

પાક સરંક્ષણ

(A) રોગ નિયંત્રણ

I) સુકારો:

મુખ્ય કારણો : આ રોગ જમીનજન્ય છે. જમીનમાં વધુ ભેજનું પ્રમાણ અને ઊંચું ઉષ્ણતામાન આ રોગને માફક આવે છે. તુવેરનો પાક બે થી ત્રણ વાર એક જ જમીન પર લેવાથી આ રોગ થવાની શક્યતા વધે છેજુના અવશેષોના કોહવારોમાં જો ફૂગના અવશેષો રહી ગયેલ હોય ત્યારે સુકારો આવવાની સંભાવના વધી જાય છે.

લક્ષણો : આ રોગ પાકની બધી જ અવસ્થાએ આવી શકે છે. સામાન્ય રીતે લક્ષણો વરસાદ બાદ દેખાય છે. રોગની શરૂઆતમાં ખેતરમાં નાના કુંડાળા જોવા મળે છે જે ધીમે ધીમે પ્રસરે છે. તંદુરસ્ત લાગતા છોડની ઉપરની કુણી ટોચો અને ડાળીઓ અચાનક બીજા દિવસે નમી પડે અને સુકાય જાય છે. જલવાહિની અને અન્નવાહિનીમાં લાલા-કથ્થાઈ

રંગની પટ્ટીઓ જોવા મળે. છોડના જમીનની નજીકનું થડ કાળુ થતું દેખાય છે અને તેનો ફેલાવો ઉપર સુધી થતો દેખાય છે. રોગીષ્ટ છોડમાં દાણા બેસતા નથી અને બેસે તો ચીમળાયેલા અને પોચા હોય છે તેમજ દાણા વજનમાં હલકા અને ઓછી ગુણવત્તાવાળા હોય છે. ગંભીર સંક્રમણમાં આખો છોડ એક કે બે દિવસમાં સુકાઈ જાય છે અથવા મરી જાય છે.

નિયંત્રણ :

આ રોગ જમીનજન્ય હોવાથી બીજા ઉપાયો અસરકારક નીવડતા નથી.
સુકારાના રોગ સામે અગાઉથી જ પગલાં લેવા.

આગોતરા પગલા :

જૈવિક ઉપાય:

- આ રોગના જૈવિક નિયંત્રણ માટે ટ્રાયકોડર્મા હારજેનીયમ પાવડર 1 કિ.ગ્રા./એકર મુજબ 100 કિ.ગ્રા. દિવેલા કે લીબોળીનો ખોળ સાથે મિશ્રણ કરી વાવણી સમયે જમીન માં ઉમેરવાથી આ રોગનું સાડ નિયંત્રણ થાય છે.
- પિયત સાથે જૈવિક ફૂગ જેવી કે ટ્રાઇકોડર્મા તથા જૈવિક બેક્ટેરિયા સ્યુડોમોનાસ સમયાંતરે બે વખત આપવું જોઈએ.

રાસાયણિક ઉપાય:

- આગળ આખા મુજબ બીજ માવજત આપવી.
- નીચે આપેલ ફૂગનાશકોમાંથી ગમે તે એકનો ખાતરને પટ આપીને તેનો ખેતરમાં છંટકાવ કરીને પિયત આપવું અથવા તો પિયત સાથે સમયાંતરે બે વાર આપી દેવી.

આવી ગયા પછીના ઉપાયો :

- રોગગ્રસ્ત છોડનો નાશ કરવો.
- રોગની શરૂઆત જોવા મળે ત્યારે પિયત સાથે મેટાલેક્સિલ 35% WS - 625 ગ્રામ પર હેક્ટર આપવું.
- રોગની શરૂવાત થતી દેખાઈ ત્યારે નીચે આપેલ ફૂગનાશકોમાંથી ગમે તે એકનું 15 દિવસના અંતરે બે વાર છોડના મૂળની નજીક ડ્રેનચિંગ કરવું.

1. મેટાલેક્સિલ 4% + મેનકોઝેબ 64% WG-25-30 ગ્રામ/પંપ
2. મેટીરામ 55% + પાયરાકલોસ્ટ્રોબિન 5% WG-35-40 ગ્રામ/પંપ
3. કોપર ઓક્સીકલોરાઇડ 50% WG-40 ગ્રામ/પંપ
4. કોપર ઓક્સીકલોરાઇડ 50% WP-45 ગ્રામ/પંપ
5. થાયોફેનેટ મિથાઇલ 70% WP-25-30 ગ્રામ/પંપ
6. ફોસેટાયલ AL 80% WP-30 ગ્રામ/પંપ
7. વેલીડામાઇસીન 3% SL-35-40 ગ્રામ/પંપ

ખાસ નોંધ : સુકારો જમીન જન્ય રોગ હોવાથી ડ્રેનચિંગ કરવું તો જ દવાના પરિણામ મળશે.

II) વંધ્યત્વનો રોગ:

લક્ષણો : રોગીષ્ટ છોડના ઝૂમખામાં, છોડની ટોચ ઘટાદાર તેમજ એક જગ્યાએથી વધુ ડાળીઓ વાળો દેખાય છે. ઓછા ઉપદ્રવમાં છોડમાં થોડી ડાળીઓ પર ફૂલ અને શિંગો હોય છે. ઉપદ્રવ વધુ હોય તો આખો છોડ ફૂલો કે શિંગો વગરનો જોવા મળે છે. આમ આ રોગમાં શિંગો લાગતી ન

હોવાથી તેને તુવેરનો "વાંઝીયો" કે "વંધ્યત્વ" નાં રોગ તરીકે ઓળખવામાં આવે છે. ઓછો સૂર્યપ્રકાશ કે છાંયડો અને ભેજનું વધુ પ્રમાણ વિષાણુની વૃદ્ધિ વધારે છે.

નિયંત્રણ :

- ❖ ઉપર મુજબ બીજ માવજત કરવી.
- ❖ આ રોગ કથીરીથી ફેલાતો હોવાથી કથીરીને નિયંત્રણમાં લેવાના પગલાં લેવા જોઈએ.

આ રોગનાં નિયંત્રણ માટે છંટકાવ કરવામાં આવતા જંતુનાશકો

1. સ્પિરોમેસિફેન 22.9 SC - 15 મિલી/પંપ
2. પ્રોપરગાયટ EC - 30 મિલી/પંપ

III) થડનો કોહવારો

લક્ષણો : ધરૂ અવસ્થામાં આ રોગના ઉપદ્રવથી છોડ મરી જાય છે. શરૂઆતમાં પાન પર પાણીપોચા બદામી કે કાળા રંગના ગોળાકાર ડાઘા પડે છે. અસરગ્રસ્ત પાન ઝાંખા પડીને સુકાય છે. થડ કાળુ દેખાય છે જ્યાં ગાંઠનો વિકાસ થાય છે જ્યાંથી છોડ પવનને લીધે લાંગી જાય છે.

નિયંત્રણ :

આ રોગનાં નિયંત્રણ માટે છંટકાવ કરવામાં આવતા ફૂગનાશકો

1. ટેબુકોનાઝોલ 50% + ટ્રાઇફ્લોક્સીસ્ટ્રોબિન 25% w/w WG - 12 ગ્રામ/પંપ
2. ટેબુકોનાઝોલ 250 EC (25.9% w/w) - 20 મિલી/પંપ

(B) જીવાત નિયંત્રણ

(I) શીંગ કોરી ખાનાર લીલી ઈયળ:

તુવેરમાં મુખ્યત્વે શીંગ કોરી ખાનાર લીલી ઈયળનો ઉપદ્રવ વધુ જોવા મળે છે. આ ઈયળ પાનની કુમળી કૂંપણો અને પોપટા કોરીને ખાય છે. આ ઈયળ શીંગામાં કાણું પાડી શરીરનો અડધો ભાગ પોપટામાં દાખલ કરી ખોરાક લેતી હોય છે.

નિયંત્રણ :

આ રોગનાં નિયંત્રણ માટે છંટકાવ કરવામાં આવતા જંતુનાશકો

1. પ્રોફેનો 40% + સાયપર 4% EC - 40 મિલી/પંપ
2. એમામેક્ટીન બેન્ઝોએટ 5% SG - 10 ગ્રામ/પંપ
3. થાયમેથોક્સામ 12.6% + લેમ્બડા સાયહેલોથરીન 9% ZC - 10 મિલી/પંપ
4. ક્લોરાન્ટ્રાનીલીપ્રોલ 9.3% + લેમ્બડા સાયહેલોથરીન 4.6% ZC - 8-10 મિલી/પંપ

કાપણી

જ્યારે 80% શીંગો પાકી જાય ત્યારે સવારમાં કાપણી કરવી. વહેલી કાપણીથી શીંગો પડવાની શક્યતા ઓછી રહે છે. કાપેલા છોડને ખળામાં સુકવી પછી દાણા કાઢવા. જરૂર હોય તો ગ્રેસરથી પણ દાણા અલગ કરી શકાય. દાણા સાફ કરીને કચરો દૂર કરવો. પછી ગ્રેડિંગ કરીને સુકા અને હવાવાળા સ્થળે સંગ્રહ કરવો.

કૃષિશારંગ એગ્રીક્લિનિક પ્રાઇવેટ લિમિટેડ

મો. નં. : 91065 70738